

Inserati se sprejemajo in veljajo tristoletna petit-vrsta: 8 kr. če se tiska enkrat, 12 kr. če se tiska dvakrat, 15 kr. če se tiska trikrat.

Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi

se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija na mestnem trgu h. št. 9, II. nadstropje.

Vredništvo je na mestnem trgu h. št. 9, v II. nadstropji.

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejemani veljaja:

Za celo leto . . .	15 gl. — kr.
Za pol leta . . .	8 " — "
Za četrt leta . . .	4 " — "
Za en mesec . . .	1 " 40 "

V administraciji veljaja:

Za celo leto . . .	13 gl. — kr.
Za pol leta . . .	6 " 50 "
Za četrt leta . . .	3 " 30 "
Za en mesec . . .	1 " 10 "

V Ljubljani na dom pošiljan veljaja 1 gl. več na leto.

Izhaja vsak dan, izvzemši nedelje in praznike, ob 1/26 popoldne.

Turčija — sramota Evrope.

II.

Primeroma najhujši in najgrozovitnejši sovražniki našega cesarstva bili so pa ob svojem času krvoločni Turki. Ti divjaki, mešanica Tatarov, roparjev, sužnjev in zaplenjenih krščanskih otrok so edini barbari, ki so si podjarmili omikane narode in ki se niso ž njimi mešali in ne privzeli njihovega jezika, vere, omike, običajev in šeg.

Njihovo ime pozna zgodovina še le od srede 6. stoletja. Stanovali so ob obrežjih Irtača, ob vznožji altajskega pogorja, v divjih pokrajinah srednje Azije. V 8. stoletju prisvojili so si Arabci zahodni del turške dežele. Turki sprejmó mohamedovo vero in kmalo potem so bili životna straža kalifa v Bagdadu. Polagoma so postajali Turki poveljniki v arabski vojni in emiri, t. j. prvi svetovalci arabskega kalifa, in v 9. in 10. stoletju so imeli Turki v Aziji mnogo dežel v svoji oblasti. V 11. stoletju pridere drugi turški rod, Seldčuki, v zahodno Azijo in ustanove veliko kraljestvo. V 12. in 13. stoletju prihromé Mongolci ter razrušijo turško moč. Okoli l. 1299 vzdigne se zopet eden turških poveljnikov, z imenom Ozman, in s pomočjo roparjev, ubeglih sužnjev in ujetnikov si prisvoji mnogo dežel grškega cesarja. Ozman si dá ime „sultan“ in umre l. 1326.

Tako se je vstanovila turška moč. Na razvalinah moči arabcev, Seldčukov, Mongolcev in grškega cesarja postane država divjih Turkov ali Otomanov. Needinost krščanskih narodov, politična onemoglost Bizantineev, posebno pa divje sovraštvo do vsega krščanstva, s katerim je Turke navdajala njihova vera, bili

so vzroki, da se je tako hitro razširjala turška oblast.

L. 1355 prisvojé si Turki Gallipoli, prvo mesto na evropskih tleh. L. 1360 pade Adrianopol, l. 1389 prnaga Murad I. Srbe na Kosovem polji, l. 1396 premaga Bajezid, s pridevkom blisk, pri Nikopoli nemškega cesarja Sigmunda in ukaže iz maščevanja umoriti okoli 10.000 krščanskih ujetnikov. L. 1444 potolče Murad II. krščansko vojsko pri Varni, in meseca maja l. 1453 pade Carigrad, zadnja krščanska trdnjava na iztoku, v oblast Muhamedu II., mladenču tri in dvajsetih lét.

Od tega časa toraj uže gospodari turški trinog v Istanbulu (kakor pravijo Turki Carigradu) v strah in grozo sosedom, v sramoto vse Evrope. Par milijonov bojaželjnih, fanatiških a drugače lenih Turkov gospodovalo je milijonom pridnih in delavnih krščanskih narodov do najnovejšega časa. — Pa hitimo k naši nalogi!

Najstrašnejši je bila turška moč pod sultanom Sulejmanom II. (1520—1566). L. 1526. premaga Sulejman pri Mohači Ljudvika, kralja ogerskega, in tako je bila Turku pot odprta v središče Evrope. Polovica Ogerske uklanjala se je Turku, in na ozidji Bude se je lesketal okoli polumesec. Vže je mislil Sulejman, da bode v malo letih gospodoval v vsi Evropi, toda njegovi načrti so se zmedli pri prvem obleganju dunajskega mesta l. 1529. Prebivalci Dunaja borili so se kakor levi, in po večdnevem obleganju morali so Turki s krvavimi glavami osaviti obleganje. Na morji so nadlegovali Sulejmana Benečani, Genez Andrej Doria in na otoku Malti hrabri Lavalette. Pri Sigetu pa obledel je polumesec; hrabri slovanski junak, Nikolaj Zrinski ogrenil je Sulejmanu večer živ-

ljenja, umrl je siloviti Sulejman pred tem mestom l. 1566.

Od tega časa naprej je nekako slabela turška moč, a Turek je bil še vedno strah krščanski Evropi. Posamezni možje, kot: Köprili, Ibrahim in nesrečni Mustafa Bajraktar zadrževali so propad Turčije. Proti koncu 17. stoletja zablíšči zopet turški polumesec, da se potem sramotno skrije. Vedno nemirni in nezadovoljni Ogri pokličejo Turke zoper cesarja na pomoč. Toda l. 1683 je zapisano zlatimi črkami v zgodovini Habsburške rodovine. To leto so dobili Turki smrtni udarac pri drugem obleganju mesta Dunaja. In 12. sept. l. l. obhajali smo vesel spomin „slavne zmage krščanskih junakov nad Turkom.“

Politični pregled.

V Ljubljani, 14. sept.

Avstrijske dežele.

O cesarskem odlikovanju. Po slovenskem Štajarskem odlikovani so bili: Z redom železne krone ptujski prošt Matija Modrinjak in celjski opat A. Wretsethko (Vrečko); naslov cesarskega svetnika dobil je celjski župan dr. Jožef Neckermann; viteški križ Franc Jožefovega reda dr. Ferd. Dominkuš, odvetnik in dr. F. Duchatsch (Duhač), župan v Mariboru; zlati križec za zasluge s krono Konrad Amon, župan v Laškem, Anton Centrih, dekan v Rogacu, dr. Gustav Ipavie, župan v Sent-Jurji, Fr. Janežič, profesor veronauka v Mariboru, Janez Kukovec, načelnik okr. zastopa v Ljutomeru, in Toma Rožanc, dekan v Mariboru; zlati križec za zasluge Anton Rosič, zdravnik v Ljutomeru, in Alojzij Rotter, poštar v Radgoni; sreberni križec za zasluge s krono Janez Ogrizek, župan v Slatini, Gašper Šorn, župan v Grajski vasi, in Jože

Listek.

Svetovni jezik — „volapük“!

Že marsikom je vrela po bistri glavi misel, kako bi se dal napraviti tak jezik, da bi se ga poprijeli vsi ljudje po vesoljnem svetu, ali da bi se ga saj učili učenjaki po vseh deželah. Kako bi bilo to prijetno, ko bi se človek potrudil ter naučil le enega jezika pa bi lahko se porazumeval z razumniki vesoljnega sveta! Poglej n. pr. note ali pa številke, niso li to last vsega sveta? I, zakaj bi se pa tudi z jezikom ne dalo narediti tako, hm? so modrovali modre glave, n. pr. Leibnitz itd.

V ta namen so nekteri poskušali z latinščino, pa se jim je slabo poneslo; menda zato, ker je tukaj grozdje prekislo, — ta jezik pretežak. Še manj bi bilo mogoče izmed živih jezikov katerega vsiliti vsem narodom.

Tedaj ne ostaja družega, kakor izmisliti si, iznajti nov jezik. In to tem bolj, ker so iznajdbe zdaj v tolikem čišlu. Iznajdba za

iznajdbo se prikazuje, da jih že prešteti ni možno; zakaj bi pa iznajdba novega jezika ne našla svojega prostorčka med njimi?

Kolikor mi znano, sta se tudi pri nas vkvarjala s tem dva slovenska gospoda; eden je sestavil svetovni alfabet, eden pa je vredil celo nov svetovni jezik. Meni ni delo znano ni eno ni drugo; pa ko bi bilo tudi kaj posebnega, bi se ga drugotni učenjaki javalno poprijeli, češ: „ali more iz Kranjskega kaj . . .?“

Ker ta reč ni brez vse zanimivosti, naj bo tudi „Slovenec“ dovoljeno povedati svojim bralcem, kako jo je ukrenil nek katolišk župnik na Badenskem, ki se je s tem trudil svojih dvajset let. Ta župnik, Iv. Martin Schleyer v Litzelstettnu pri Konstanzu, je jako priden jezikoslovec, ki se je veliko bavil s starimi in novimi jeziki, ter jih pozna v vsem skupaj nad 25, tudi 8 godb. instrumentov zna. Za podlago novemu jeziku je sprejel angleščino, a tudi drugih jezikov ni polnoma popreziral.

Glavno pravilo gledé pisanja in branja

mu je: „Za vsaki glas eno samo znamenje (črka)! Za vsako znamenje eno samo izreko! Nobene črke same ali brezpotrebne!“ „Naglasuje se v obče zadnji zlog.“ To se mora pač vsakemu pametno zdeti, ako pomisli, koliko brezpotrebnih črk imajo Nemci, kaj pa še le Francozi in Angleži! (Ali ni tu večkrat 5 črk za en glas, ko 5 krav za 1 „groš“?)

Nad vse pa je slovnica, ki je gotovo že slehernega izmed nas s svojo mučno suhoparnostjo nadlegovala ne le do nejevolje, morda celo do jeze, pri tej iznajdbi vzorno lahka in jasna in določna. Le pomislite: Ena sama deklinacija za vse samostavnike in za vse drugo pregiblivo, enaka komparacija za vse pridevnike, samo ena konjugacija za vse glagole in poleg tega je velevnik, nedoločnik in deležnik mogoč v vseh časih in osebah; množno število za katerokoli besedo se zaznamnja s črko s, in pa kaj hočete še več, — nobene izjeme v celi slovnici! Bolj se pač ne more olajšati.

Tretja reč, ki je pri učenju tujih jezikov pač največa nadloga, namreč nove besede,

Tribnik, učitelj na Slivnici. — Odlikovanih po nemškem delu Štajarske ne razglasamo, ker bi to za naše bralce ne bilo mikavno.

Z Najvišjo odloko 10. septembra so podelili Njih Veličanstvo kot znamenje cesarske milosti v priznanje mnogoletnega delovanja mnogim učiteljem *redove* in sicer so dobili zlati križec s krono 4 šolniki, med njim kaplan Jožef Krixner, bivši učitelj veronauka v Bolsanu (Botzen) na Tirolskem. Zlati križ za zasluge jih je dobilo 10; med njimi je Anton Hribar, vodja na deški vadnici v Gorici, redovna sestra in bivša učiteljica na dekliški šoli v Bolsanu Terezija Knolleisen in učitelj na evangeljski zasebni ljudski šoli v Humpolec-u na Češkem Janez Slunecko. Srebrni križ za zasluge s krono je dobilo 16 učiteljev, med njimi sta štajarska učitelja: Tomaž Dernjač v Sevnici in Janez Zdolšek pri Novi cerkvi.

Celjske okrožne sodnije predsednik, g. Heinricher, hud nasprotnik Slovencev, opomnil je ob priliki neke pritožbe dotičnemu sodniku, ki je po najnovjši ministerski naredbi tožbo skozi in skozi slovensko izpeljal in zapisal, da se slovenski zapišejo le izjave tistih pri, ki nemškega ne znajo in pa da se obsojeneu obsodba z vzroki vred slovenski naznani, vse drugo pa treba je nemški pisati in izvrševati. Kaj boče li na to minister Pražak rekel?

Iz seje **koroškega deželnega zbora** dne 12. t. m. Poročilo deželnega odbora, ki se tiče preuredbe volitvenega reda za deželni zbor, odda se pravno-politiškem odseku. V podrobni odsek za vravnave Drave so bili voljeni: Tauerer, vitez Hillinger, knez Rosenberg, dr. Luggin, Nischelwitzer, plem. Grebmer, Canaval, Hinterhuber, Ghon, vit. Rainer, Walter in Hoek.

Predarjski deželni zbor sprejel je resolucijo o nedeljskem praznovanju. Tudi v Ljubljani bi ne bilo od več, ako bi se na to gledalo, da bi prodajalnice zaprte bile, da bi se po rokodelnicah ne delalo, zlasti po tistih ne, ki vriše in šum provzročujejo. Kaj je treba, da stojé prodajalnice z železom vsako nedeljo in vsak praznik na stečaj odprte? Kaj treba, da čevljarski pomočniki v nedeljo celo dopoldne delajo in razbijajo podplate, popoldne pa krvavo zaslužene novce zapijajo in kar jim še čez ostane, v ponedeljek poganjajo! Dajte nedeljo Gospodu, kajti Njegova je, in za-se rajši ponedeljek porabite, in doseglj boste večji blagoslov božji. V nedeljo naj bi le tiste prodajalnice bile odprte, in te le v omenjenem času, ki imajo živež naprodaj ali so pa za zdravje potrebne, kakor lekarne. Poglejte na Angležko, v Ameriko itd. Sicer ni lepo, če moramo katoličanom drugoverce v izgled postaviti, a vendar so nam res v lep izgled v tej reči.

Naučni minister **Conrad pl. Eybesfeld** je 12. t. m. ob priliki otvorenja nove ljudske učilnice v Ottakringu govoril besede, ktere tu zaradi obilne vrednosti zabilježimo: „Ne le sama vednost, temveč izobraženje srea je tisto, kar človeka srečnega stori. Zavest notranje vrednosti je pa le tedaj mogoče pridobiti, ako se poduk s krščansko-moralno odgojo strinja. Ako sta katehet in učitelj v tem oziru edina, sme se vsikdar na vspeh računati. Učitelju se povsod priložnost ponuja na vsemogočnost, neskončno modrost in nezmerno dobroto božjo kazati. Tu je izvor človečanstva in učiteljeva naloga je, da dobro dela zavoljo dobrega, ne pa za plačo ali pa — da bi kazni ne zapadel.“

Z Dunaja se poroča, da ima popotovanje španjskega kralja Alfonza na Dunaj čisto privaten značaj; prišel je namreč obiskat svoje — sošolce, ki so marsikako leto ž njim na jedni šolski klopi v Terezijanišči preživeli.

Sobieskijevo slavnost so obhajali tudi v Pragi. 12. t. m. dopoldne je bila slovesna služba božja v Tinski cerkvi. Navzočih je bilo več mestnih odbornikov, županov namestnik in mnogo Poljakov, ki tu bivajo. Zvečer je bila v meščanski resurzi slavnost, ktero ste osnovali poljski društvi: Ogrisko polské in Kolo polské.

Iz Gradea, 12. septembra. Tudi tukaj se je slovesno obhajal spomin na osvobodjenje Dunaja. V stolni cerkvi je bila slovesna velika maša, navzoči so bili vsi uradi, deželni odbor, občinski svet, vojaški častniki, mnogo društev; tudi meščanska uniformirana straža je bila navzoča.

Iz Lvova. Spomin na Sobieskega so posebno tu slovesno praznovali. Ob 9. uri je bila velika sv. maša z zahvalno pesmijo; navzoči so bili e. k. namestnik, vladni svetovalci, članovi deželnega odbora narodno napravljeni, vojaške in civilne oblasti, društva, veterani, požarna straža in premnogo ljudstva. Ob 10 so odkrili spominsko ploščo na hiši kneza Poninskega, in ob 11^{1/2} so odkrili spominski kamen na peščenem griču, kterege je podaril občinski svet. Vse mesto je okinčano z zastavami in prepogi. Zvečer je bilo mesto razsvitljeno. Nadvojvoda Albert je prišel sem-le. Posebno slovesno so pa obhajali Sobieskijevo slavnost v nekdanji Poljski prestolnici, kjer so bili venčani Poljski kralji v slavnem Krakovem. Pred 200 leti 29. julija je od tod šel kralj Sobieski pred Dunaj in tega se je v Krakovem imenitno in nizko, gosposko in kmečko ljudstvo živo spominjalo, kajti Poljak iskreno ljubi svojo domovino. Od blizo in od daleč je ta dan hitelo vse v Krakovo. Ko je bila slovesna sveta maša, je bilo ljudstva vse polno v cerkvi in pred cer-

kvijo. Popoldne so odkrili veliko marmorno ploščo na zidu cerkve B. D. M., ki predstavlja Sobieskega zmagovalca nad Turki. Ko se odpoje slovesna pesem, odgovoril je kmetič na govor mestnega predsednika priprosto, a močno ginljivo. Povdarjal je, kaj je bil Sobieski za Poljsko, kaj za krščanstvo. Njegova viteška podoba je Poljakom znirom živ izgled ljubezni do domovine in do cerkve. Zvečer je bilo mesto krasno razsvitljeno. Ako pogledaš hiše, ozališane s preprogami, zastavami, z venci in svitlopisi, vidi se ti, kakor da bi bil v čarobnem gradu. Vse je veselo in navdušeno. Poljaki in Rusini povdarjajo bratovsko veselje in vzajemno korist. Nas pa pred vsem veseli, da se smejo Poljaki pod peruti e. k. orla tako svobodno veseliti in obhajati svoje narodne svečanosti, močno pa tudi vsacega Avstrijanca izraduje bratovska sloga med Poljaki in Rusini, ker nas z žalostjo napolnjuje sovraštvo med Madjari in Hrvati.

Na Hrvaškem so nastali v Gorenji Krajini neredi. Ljudje se po mnogih selih upirajo županom, župnikom in učiteljem. V Samoboru so upornega kmeta vprašali, kaj ljudje hočejo, in on je rekel: Svoje pravice!

Iz Zagreba se javlja 12. sept. Vladni komisar g. k. Ramberg je gledé mirnega značaja, kojega je Zagreb dobil, zaukazal, da vojaški tabori po zagrebških ulicah in javnih trgih prenehajo. Isto tako razpustil je tudi vojaški kordon po ulicah. — Tako se mir sčasoma spet povračuje. Bog daj, da vrne se popolno.

Prvi hrvaški list „**Pozor**“ piše: „Mirno ljudje! Bodimo oprezni in pazimo, kaj se pri nas in okoli nas godi, ter vzdržujmo narodno zavest! Pred vsem pa bodimo mirni in — čakajmo! Tega si želimo, ter vsacega, ki ga ljudstvo poslušna, prosimo, naj v tem smisli dela, naj v tem smislu na narod vpliva. Kmetu, kakor meščanu treba odkritosrečno povedati, da bi ju nasledki neredov hudo zadeli, da bi si neprevidljiva bremena na rame naložila, ako bi odnošaji dalje časa trajali.“ Popolnoma se strinjamo s „Pozorom“, kajti to je prava domoljubnost, ki v prvem obziru na to dela, da drago očetnjavo škode ter pogina obvaruje.

Iz Zagreba se 10. sept. poroča, da je red vstanovljen, ker so meščani sami skrb in odgovornost za javno varnost prevzeli. Mestni odbor zagrebški izdal je proklamacijo, v kateri meščane na to opominja, da naj skupno delujejo, da žalostni časi, kolikor mogoče, brzo minejo; drugo proklamacijo izdal je župan po ukazu kraljevega komisarja, v kateri se pa že vojaški duh čuti. V tej proklamaciji se vsem

ktere si je treba zapomniti — „copia verborum“, no to se ni dalo toliko olajšati, vendar storil je gospod, kar je bilo moč. Za vsak pomen je kot samostalnik kratka korenika večidel iz treh črk sestavljena in iz te se po enakomernih pravilih izpeljuje pridevniki, glagoli itd. Šumečih črk in zlasti *r* se ogiblje.

To so ob kratkem glavna načela. Za one, ki se kaj zanimajo za to reč, postavimo nekoliko izgledov:

Poglejmo najprej ime novega jezika: „volapük“. Vol = svet, pük = govor, jezik. (V angl. je svet = world, speak = govoriti.)

1. Samostavniki.

fat, oče	fats, očetje
fatá, očeta	fatás, očetov
faté, očetu	fatés, očetom
fatí, očeta	fatis, očete
o fat, oče!	o fats, očetje!

In potem izgledu se ravna vse; pomniti je le, da se ženska imena iz možkih izpeljujejo s predstvom *ji* = ši, n. pr. blod = brat, ji-blod = sestra, son = sin, ji-son = hči; pomanjšalno ime se naredi, če se pristavi končnica *il*, n. pr. flol = evetica, flolil = cvet-

čica; vom = gospa, vomil = gospica. Iz korenika se delajo še drugi samostalniki s koncem *el*, n. pr. tid = uk, tidél = učenik; iz samostalnika pa se napravlja glagol pristavljaje *ön*, n. pr. pen = pero, penön = pisati, tidön = učiti.

2. Pridevnik.

Iz samostavnika kteregekoli narediti pridevnik, to ti je igrača; končnico *ik* prideni, pa je n. pr. fin = konec, finik = končni; nat = narava, natik = naraven, gud = dobrota, gudik = dober.

Za stopnjevanje povsod *um* in *ün*, n. pr. dan = zahvala, danik = hvaležen, danikum = hvaležniši; danikün = najhvaležniši.

3. Številko.

Vse številke se končajo na *l*: 1 bal, 2 tel, 3 kil, 4 fol, 5 lul, 6 mäl, 7 vel, 8 jöl (šol) 9 zül (cül). Iz tega se delajo desetice s pristavkom *s*, n. pr. 20 = tels, 50 = luls, 80 = jöls; 100 = tum, 1000 mil, milijon, bilijon pa je telion; trilijon je praviloma kilijon itd. toraj 1883 = mil jöltum jölekil. NB. a) balid = prvi, lulid peti itd.; b) kilna = trikrat, velna = sedemkrat; c) telik = dvojni, kilsik = trideseteri, folnalik = petkratni; d) a

tel = po dva; e) balél = enojka, kilél = trojka; f) folön = četvoriti itd.

4. Zaimena.

ob, jaz	obs, mi
ol, ti	ols, vi
om, on	oms, one
of, ona	ofs, one
os, ono	oks, se
on, — (nemšk „man“)	ons, oni, (naš Vi)
ok, se	

NB. a) obik (obá) moj, olik (olá) tvoj itd.

b) kim? kdo?	kimi? koga?
kis? kaj?	kisi? kaj?
kimik? kakšen?	kimiki? kakšnega?
lik? kako?	
kiplád? kje?	kipládi? kam?

5. Glagol.

inf.: kukön, kuhati
praes.: kukob, kuham
kukól, kuhaš
kakom, kuha
kukof, kuha (ona)
kukós, kuha (ono)
kukón, kuha se (n.: man)
kukók, kuha se

jem opravku. Kjer bi se ljudje zbirali, prišli bodo vojaki in tri znamenja dali, naj se razgube. Kdor bi po tretjem znamenju ne odšel, prein vsakemu oestro prepeveduje po mestu postopati, ali zbirati se. Vsak naj gre brzo po svojnjal se bode sè silo in ulice se bodo z orožjem v roki pohajalec potrebile. Vsak, komur je ljubo zdravje in življenje, naj dela na to, da si ga obvaruje. Tudi streljati je privatnem po Zagrebu prepovedano.

Mednarodna zlata družba razodeva svojo moč tako očitno, kar se le dá. Ko se je začela tožba zaradi dogodkov v Tisa-Eszlarji, padla je hipoma *ogerska zlata renta*, a ko so bili judje oproščeni, je zopet poskočila. Sedaj, ko gre po Ogerskem nad jude, mora zopet ogerska renta za to trpeti, in kakor piše „Westfälisch. Merkur“, v Berolinu se sodba zvršuje. Izmed najbolj premožnih kupčijskih hiš jedna je velikanske svote te rente začela razprodajati, tako da so papirji močno jeli padati. Sploh se pripoveduje: Rothschild tiči zadej, in kdo bi sicer mogel podvzeti kaj tacega. Na Dunaji in v Peštu so se prestrašili, poskušali so temu v okom priti, in nekaj dni so kupovali rento. Vendar z Rotschildovimi agenti niso mogli tekmovati in so morali nehati. Namen je, da bi ogersko vlado prisilili, da bi strogo kaznovala napastnike judov. Ako se to ne zgodi, denarstvene velike sile se ne bodo vdeležile, da se spremeni (konvertira) ogerska zlata renta. — Kdo reši Ogersko te nesreče?

O Tisa-Eszlarski pravdi pritožil se je odvetnik Karol Salai na kraljevo sodbo. Pritožno pismo je zelo obširno in razpravlja vso zatožbo od konca do kraja. Vsak dobi svoje. Na zadnje se obrača na kraljevo sodbo za pravico, da se zopet mir povrne v deželo in da ljudstvo veruje, da je še pravica v deželi.

Vnanje države.

Črnogorske kneževičinje Milica, Stana in Helena dospele so 12. t. m. s kurirjem južne železnice na Dunaj. Kneza Peter in Jurij Karadjordjevič čakala sta jih na kolodvoru, ter v hôtel spremila. Kneževičinje ostanejo nekaj dni na Dunaji, potem se pa v Petrograd popeljejo.

Turčija in Bolgarska ste si zopet nekoliko navskriž. Poslednja je namreč samostalno k donavski konvenciji pristopila. Turčija se temu protivi rekoč, da je zadosti, ako je že ona (Turčija) pristopila, ker je ona ravno istooblastna z Bolgarsko, toraj je ž njo vred tudi Bolgarska zastopana. Iz ravno tega vzroka „visoka porta“ tudi protestuje, da je Bolgarska izvolila v konvencijo lastnega pooblaščenca, ter odločno zahteva, da se mora vsa njegova korespondenca nji v pregled predlagati.

Izvirni dopisi.

Iz Celovca, 12. sept. (*Deželni zbor.*)

Naš deželni zbor pričel je zborovati 3. sept. Prav malenkostno demonstracijo je napravil s tem, da našega poslanca prof. Einspieler-ja ni volil v noben odsek. Čast. gospod bo to lahko pogrešal, lepo pa to ni, spravlivo tudi ne. Med predlogi deželnega odbora hočem danes dveh omeniti. Eden daje občinam pravico, takse pobirati za svoje službene opravke. Te takse rastejo od 56 kr. do 2 gl. 50 kr. Občinskim tajnikom priraste precejšen zaslužek, ki se bo spet vzel iz kmetovega žepa. Ker so župani in občinski tajniki večidel nemško-liberalci, privoščiči jim deželni odbor nekaj več dohodkov in bo postavlo najbrž sprejel. Kmetom se bo pa reklo: „dajte še!“ iz katerih dveh besedi je neki šaljivec hotel izvoditi besedo „Deutsche“ (dajte še — dajteše — dajtsche — daitsehe — deutsche). Kmet se nemško-liberalcem še nikoli ni smilil, „soll zahlen, der Bauer!“ je sploh znana prislovica.

Drugi postavni predlog deželnega odbora meri na to, naj bi zavarovalnice zoper ogenj od svojih premij na Koroškem plačevale po dva odstotka za vzdržanje ognjegasnih društev po deželi. Požarne brambe res dandanašnji, ko je skor vsak zavarovan, delajo le na korist zavarovalnicam, in pravično je tedaj, da te nekoliko pripomorejo k vstanovitvi in vzdržanju ognjegasnega orodja in takih društev. Bati pa se je, da se bo tukaj na Koroškem tudi ta zdrava misel nam Slovencem na škodo obrnila. Zavarovalnice bodo nemreč svoje premije na Koroškem povikšale in tako ognjegasev ne bodo vzdrževale zavarovalnice, ampak zavarovanci. Ognjegaseci pa, ki so povsod naši politični nasprotniki in, skor bi rekel, organizovane čete v službi nemškutarije, priklenili se bodo še bolj v odvisnost od našega nemško-liberalnega deželnega odbora, in tako si bo slovenski kmet spet svoje narodne nasprotnike v podobi ognjegasev sam plačeval. Značiti se motim! Bomo kmalo videli.

Kjerkoli se vstanovi kaka požarna bramba med Slovenci, uklone se pod nemško komando, ki spet širi nemškutarijo, kajti duh teh društev našemu narodu ni prijazen. To sem zapazil v Žreleu in Gospi Sveti

(vaseh v celovski okolici). Videti je tudi, da so te družbe v nekaki zvezi med seboj, kar se meni nepotrebno, toraj čudno zdi. Naj pristavim še to opazko: v „listnici vredništva“ nekega tukajšnjega lista sem čital opombo: „Doberlet ist mit Sack und Pack in's nationale Lager übergangen“. Zdaj se praša, kaj briga Celovčane politično mišljenje Doberletovo? Ali D. ne more gasiti, če je Slovenec? Ali bodo mar ljubljanski ognjegaseci v Celovec gasiti hodili? Vriva se človeku misel, da je gasenje ognja pri teh društvih le zunanja reč, veže jih pa znotranjo nekaj družega. Kaj? O tem premišljati prepuščam vsakemu. Na mestu pa je, da smo previdni in oprezni!

Od Velenja, 11. septembra. (*O razmerji med cerkvijo in šolo*) je celjska „vahtarica“ zaporedoma prinesla tri sestavke, jeden je ogavnejši od drugega. — V prvem članku nek dopisnik iz „skalske doline“ trdi, da duhovniki niso zmožni opravljati službe šolskih nadzorikov. Za to je „dokazov“ dovolj. Med ostalimi tudi ta, ker duhovniki jezdijo vedno le na „sterilnih dogmah“, oni baje ne študirajo pedagogike, vrh tega še knjige obesijo na klin, ko so bili zapustili šolske klopi v bogoslovišči itd. Pisatelj teh vrstic ima dela polne roke, a da z omenjenimi členčami zlatega časa ne izgubi, je po prebranih prvih stavkih odurno maslo zavrgel ter še le na prigovarjanje se brani znovič lotil. — V drugem dopisu iz „Šoštanja“ nek „O. Sch.“*) kot „učitelj“ obžaluje, da se večina njegovih kolegov oklepa „narodno-klerikalnih“ reakcionarjev; ne gre mu v glavo, kako to, da njegovi tovariši še vedno „verujejo, da je $2 \times 2 = 4$, a ne znajo temu razloga“. Tako sodelujejo pri reakciji, ali kakor to „nemški“ dopisnik pristavlja z bolj „nemškim“ izrazom: „rückbildungsprozess“. Tudi to brozgo je poročevalec teh vrstic moral dvakrat brati; začel je eden dan, nadaljeval in končal še le sledečega dne, kakor da bi se bal, naj bi si ne kvaril apetita za zajutrek. — V najnovejši številki se je nadaljevanje iste zadeve „nachtvahtarici“ zdelo tako imenitno, da je spis postavila kot uvoden članek z opombo, da ga je priposlal „nek učitelj“. Če je prvič na rešeto djala duhovnike, drugokrat učitelje, si je za tretji sestavek prihranila šolske oblasti. Te kliče sedaj na stražo, naj bi ne pustile, da bi učitelj zlezal do zadnjega hlapca, da bi moral „zvoniti, cerkev pometati, župniku obutalo snaziti“ itd. Kdo bi se pri takšnih „evtelicah“ ne spomnil znane Greuterjeve besedice? Lepa ta „nemška“ kultura! Pravega Nemea, kateri nam je vedno ljub in drag, pač mora človek obžalovati, ker mu slovito literaturo naši „Nemci“ po odurnem načinu bogatijo.

Kot sicer nepotreben odmev „odličnim“ cerkveno-šolskim črticam bođi samo sledeče.

Po mnenju nekega skušenega kateketa, kateri že več kakor četrt stoletja mladež vodi, po prepričanji tega učitelja je že sama današnja razredba šolskih ur kakor „lajne“ ali kolovratek. Pride li „lajnar“ v katero vas, najprej se podá pred župnikov stan, kjer si nadržé brke ter eno zakroži, odtod z godbo odmaha k najbližim vratam sosedovim, zavrne drugo mutacijo pak spusti: „In Windischau ist der Himmel blau“. — Pri sedanji ločitvi

*) Pred seboj imamo „Schematismus der Volksschulen Steiermarks“ za 1883, a okraj šoštanjski in sosednji slovenjgraški ne zmore učitelja s podpisanimi začetnicami. Če primerjaš „vahtaricin“ dopis „iz Šoštanja“ z onim „iz Ptuj“ v istem listu, moraš sklepati, da ste obe „izvirni“ poročili — v Celji skovani. — Dopisnik.

kukobs, kuhamo
kukols, kuhate
kukoms, kuhajo
kukofs, kuhajo (one)
kukons, kuhajo (Vi kuhate!)
kukoks, kuhajo se

praes.: pakukob
impf.: akukob impf.: pakukob
pf.: ekukob pf.: pekukob
plusqupf.: ikukob plusqupf.: pikukob
fut.: okukob fut.: pokukob
plusqufut.: ukukob plusqufut.: pukukob.

Za imperativ se k vsaki osebi pristavi končnica *öd*, n. pr. pükolöd = govori! za optativ *ös*, n. pr. kükomös = naj bi govoril! za razna participija *öl*, n. pr. dúnön = delati; dúnöl = delaje, edunöl = delavši, storivši, odunöl = kdor bo storil, padunöl = kar se stori, pedunöl = storjen, podunöl = kar bo storjeno itd.

Iz tega se razvidi, da oblik ne manjka. Znamenito je še to, da je vprašanje vzel iz slovanščine, kakor sam pravi iz ruščine, n. pr. lovób-li? ali hvalim? olovoms-li? ali bodo hvalili? — Tudi povračevalne zaimje je našemu podobno, ker je za vse osebe *ok*, n. pr. log =

oko, logön = videti, logobok — vidim se, logolok = vidiš se, logomok = vidi se, logonsok = vidijo se itd. — Tudi za ponavljavno djanje je poskusil Slovane posnemati s tem, da predstavlja glagolom *ai* (beri: ai) imenovaje to aorist, n. pr. aidunobs = delujemo.

6. Adverbia.

Tudi tu je jako priprosto vse; treba je pristaviti koncu besede le *o*, n. pr. gudiko = dobro, folido = četrtič, neito = po noči, delo = po dnevi itd.

Iz teh izgledov se pač lahko previdi zistem, po katerem se pisatelj ravna. Kdor se hoče natančneje o tej stvari podučiti, naj si naroči dotično slovnico, slovar ali tudi časnik, ki izhaja v tem novem jeziku ter se lahko dobi za majhen denar. Kje se vse to dobi, je lahko izvedeti v katoliški bukvarni.

Mi nočemo izreči o tem početji nikakoršne sodbe, ne pro ne kontra; omenili smo le, ker se mongostransko že zanimajo za to iznajdbo, in ker je — če ne več — saj podučna igrača jezičnikov; ne upamo pa si naravnost izreči, kako prihodnost si sme obetati ta — langue fabriquée!

cerkve od šole je dnevni načrt ur podoben mutaciji v lajnah. Eno uro se igra ena pesmica, drugo uro zopet druga, tretja, četrta, peta, dokler mutacije ne poidejo. Tako se po „štundenplanu“ kolovratkuje po celo leto. Kateket pride, navre kolo in si igra svojo. Čez uro pride drugi učitelj, zasniva zopet svojo, — čisti kontrast nasproti nabožnosti. Ostali predmeti namreč dandanes nimajo z verozakonom ničesar opraviti. Ekstranemški dopisnik ekstranemškemu listu bi toraj mesto „miserere“ smel postaviti gloria! Razmerje med cerkvo in šolo, razmera med nabožnostjo in ostalimi predmeti zamore se danes označiti s tem, da se po šolah razlaga tudi verozakon, — pač goli prilipek, godi se to le za silo, ker „liberalizem“ še si tačas ne upa pokazati rogov, s katerimi bi katekizem pognal (ne samo pod klop, kakor se je nekje v našem sosedstvu baje zgodilo, ampak) iz šolske sobe, a odmeril mu je vsaj prostor pepeljše. Predmet kot predmet. Takšne nazore ima celó že dete o verozakonu. Da pa takšno mesto, kakor ga katekizem zavzema v šolskem obzoru, z nabožno-pedagogičskega stališča že v detetu v neki meri za nasledek ima, imeti mora versko mlačnost in vnemarnost, kdo bi to tajil? Res je, da marljivost in spretnost kateketova zamore te nasledke nekoliko priškrniti, ali popolnoma jih vendar ne more zabraniti; njegovo delovanje je v ozkih mejah. In dokler vsi predmeti po ljudskih šolah — te samo imamo pred očmi — ne bodo navzeti duha verozakonskega, dotlje bo vse prizadevanje učiteljev nabožnosti več ali manje ostajalo brez posebnega vspeha, naj si bi sam slavni kateket Canisius danes podučeval. Tega si je v ostalem laži-liberalizem svest; on zna, da dve urici v tednu njegove sestve ne bodete pokvarili. V najnovejšem času so se sicer že preveč razklopotana kolesca nekoliko poravnala, toda le za tega voljo, da se „lajne“ malo lepše glasijo. Vkljub temu so pa kateketu roke v šoli ostale še zanaprej pretrdo zavezane. To sprevidijo vsi iskreni prijatelji mladeži, a med te v prvi vrsti prištevamo naše narodne duhovnike in vrle za blagor naroda vnete učitelje, zatoraj si bodo, kakor doslej, pri vzrejevanju še v prihodnosti roke prijateljski podajali, naj se odpadniki ravno nad njimi repenčijo in resnico prevračajo, kakor jih volja. Tek časa bo prej ali poznej, če ne drugače, vsaj po bridkih skušnjah, o kakoršnih nam zgodovina zna marsiktero pripovedati, poravnal tudi cerkveno-šolske razmere.

Iz Štajarskega, 13. sept. (Preganjanje judov.) Cesarski namestnik v Gradu je izdal okrožnico, v kateri z odločnimi besedami opominja, naj se Štajarci, zlasti mejaši kraj Ogerske in Hrvatske, ogibljejo nemirov, ki so v omenjenih deželah nastali in se že do naših mej razširili. Pri nas je vse potrebno oskrbljeno, da se taki nemiri takoj zadušijo, vendar se vsi hišni gospodarji in občinski predstojniki resno opominjajo, naj na svoje podložne pazijo, da se ne dajo od šuntarjev zapeljati in da se ogibljejo vsakega prestopka zoper varnost ktere koli osebe ali premoženja, kajti povesna oblast bode take prestopke ostro kaznovala in nemirneži bi se sami v največjo nesrečo zakopali.

Da je bil ta opomin potreben in bi se moral morebiti že prej izdati ter v dotičnih krajih oznaniti, pričajo nam poročila, ki od Ogerske in Hrvaške meje prihajajo, vsled katerih si je res že na obeh krajih občna nevolja zoper jude v obžalovanju vrednih nemirih

duško naredila. V preteklem tednu so namreč v Spodnjih Halozah ob hrvaški meji pri Sv. Barbari in v Leskovcu ondu naseljene Jude pregnali in še le iz Ptuja poklicani vojaki so spet mir naredili ter nad 30 nesrečnih nemirnežev vjetih s seboj odpeljali v Ptuj, kjer bodo za svoje nepostavno početje gotovo ostro kaznovani. Od ogerske strani pa se poroča, da so v Veržuju ondu naseljenemu judu kuhinjo in klet izpraznili in njegovo stanovanje poškodovali.

Da so judje med prostim, nevednim in neizkušenim ljudstvom velika nadloga, to bo težko kdo dvomil, vendar z nepostavnim in tako nepremišljenim početjem zoper jude ne bodo ljudje nič dosegli, ampak sebi in drugim lahko veliko škodujejo in se še v večje nadloge zakopajo. Naj toraj vplivni narodnjaki v pravem času nevedno ljudstvo svariijo pred vsakimi nemiri, naj jih opominjajo in podučujejo, kako se imajo obnašati in kako se morebiti postavno dá odstraniti nesreča, ki preti ljudstvu od judov, ki so že med njimi naseljeni. Za zdaj utegne tako opominjevanje in podučenje ljudstvo velikih nesreč obvarovati, poznej pa bo morala gotovo vlada sama v tej reči kaj storiti.

Domače novice.

(Deželni zbor kranjski) bo v ponedeljek 17. t. m. začel nadaljevati svoje letošnje posvetovanje. Na vrsti bodo najprej verifikacije zadnjih volitev in druge važne reči, med temi tudi oddaja službe oskrbnika posilne delavnice. Zborovanje utegne trajati kake tri tedne, ker se ima kmalo potem pričeti zopet državni zbor.

(Razglas.) Nj. prevzvišenost e. k. vojaški divizionar, gosp. fml. Evgen vitez Müller izjavil je mestnemu županu, mestnemu odboru in vsem prebivalcem za ukvartiranje e. k. vojaštva, ki se je vršilo brez pritožeb, ugodno in točno v slučaju zadnjega časa o bivšem koncentriranju najtoplejšo zahvalo. — Mestni odbor objavlja to po Nj. prevzvišenosti izrečeno priznanje s tem v občno vednost vsemu prebivalstvu.

V Ljubljani 12. dan septembra 1883.

(Premije za stavljenje koz) na Kranjskem so od ministerstva dobili okrajni zdravniki Julij Mayer v Planini (63 gold.), Karl Wolf v Radolici, ki je pa v tem umrl (52 gold.), in dr. Dušan Perišič v Staremtrgu (42 gld.). Pripoznanje in pohvalo pri pospeševanju tega dela dobili so dr. Jožef Kenda v Vipavi, Anton Arko v Loki, Fr. Bachmann v Bistrici, Matija Jansekovič na Vrhuiki, Karol Peternel na Igu, Janez Tranker v Logacu, Janez Šuštar v Idriji in Alojzij Jentl v Čirknici; dalje č. g. dekana Janez Porenta v Čirknici in Silvester Keše v Begunjah, pa č. g. župniki: Janez Ažman na Dovjem, Andrej Dremel v Ratečah, Gregor Malovrh v Strajnah, Anton Zorec v Mokronogu, Janez Šuler v Trebelnem, Matija Absec na sv. Gori, Matija Tavčar v Komendi, Valentin Pečnik na Vranji peči, Janez Šafar na Selu, Kozma Pavlič v Šmartnu, Franc Rome v Čemšeniku, Peter Vartol v Hinjah in Martin Indof v Šmihelu pri Žužemberku; zatem č. g. Janez Saxer, kaplan pri sv. Križu, gosp. Franc Cerar, učitelj v Blagovici in babica Kristina Stergar v Trziči.

(Stare goldinarske bankovce) denarni zavodi le še do konca t. m. prejemajo. Nadalje sprejemala jih bode le edino centralna denarnica v Beču.

Razne reči.

— Za naše poljedelce. „Edinost“ poroča, da se v Trstu izmed domačih pridelkov najbolj išče in dobro plačuje novi fižol. Najbolj obrajtajo bohinja in pa rudečega. Prvega plačujejo sedaj že po 17 gold. in čez, drugega pa po 14—15 gl. Gotovo je ta visoka cena le zaradi prvenstva, ki pa utegne močno pasti, kakor hitro pride kaj več blaga na trg. Ker se pa v obče sliši, da bo letos malo fižola, moramo pričakovati, da cene fižola letos ostanejo še precej visoke. — Maslo se prodá v Trtu prve vrste po 96—101 gl., druge vrste pa po 89 do 94 gld. stot.

— XIV. letno poročilo deželne nižje gimnazije v Ptujju na koncu šolskega leta 1883 ima na čelu nemški sestavek: „Zur elementaren Bestimmung des Krümmungsmittelpunktes der Elipse“, od prof. dr. A. Unterhuberja. Potem sledi kronika, imena deveterih učiteljev, pregled učne tvarine in učnih knjig, izkaz novih učnih pomočkov, statistične notice in naposled imenik učencev. Iz statističnega pregleda poizvemo, da je v vseh štirih razredih bilo na l. koncu 108 učencev, namreč 33 Nemecev, 72 Slovencev in 3 Madjari. Z odliko jih je šolo dovršilo 12, s I. redom 68, dvojko jih je dobilo 14, trojko 4, in 9 jih sme skušnjo ponavljati. Začasni vodja ptujske gimnazije je prof. Fr. Hubad.

— Večina štajarskih orožnikov odšla je iz razlogov javne varnosti na Hrvaško.

— Velikansk manevar ali vojaške vaje imeli bodo ta mesec blizo Sedelca na Ruskem. Vdeležilo se ga bo 70 batalijonov pehote, 51 škadronov konjice in 122 topov.

Telegrami „Slovenca“.

Dunaj, 14. sept. Vojaški list „Armeeverordnungsblatt“ naznanja, da je srbski kralj Milan postal polkovnik in lastnik 97. avstrijskega pešpolka, knez bolgarski pa polkovnik v 6. dragonskem polku.

Dunajska borza.

13. septembra.

Papirna renta po 100 gld.	78 gl. 15 kr.
Sreberna „ „ „ „	78 „ 45 „
4% avstr. zlata renta, davka prosta	99 „ 65 „
Papirna renta, davka prosta	93 „ 05 „
Ogerska zlata renta 6%	119 „ 10 „
„ „ 4%	88 „ 10 „
„ „ papirna renta 5%	85 „ 80 „
Kreditne akeije	160 gld. 292 „ 60 „
Akeije anglo-avstr. banke	120 gld. 108 „ 75 „
„ avstr.-ogerske banke	834 „ — „
„ Länderbanks	105 „ 30 „
„ avst.-ogert. Lloyda v Trstu	645 „ — „
„ državne železnice	321 „ 30 „
„ Tramway-društva velj. 170 gl.	231 „ 60 „
Prior. oblig. Elizabetine zap. železnice	162 „ 90 „
„ Ferdinandove sev.	104 „ 75 „
4% državne srečke iz l. 1854 250 gl.	120 „ 25 „
4% „ „ 1860 500	133 „ 25 „
Državne srečke iz l. 1864 100	167 „ 50 „
„ „ 1864 50	166 „ 75 „
Kreditne srečke	100 „ 168 „ 25 „
Ljubljanske srečke	20 „ 23 „ — „
Rudolfove srečke	10 „ 20 „ — „
5% štajarske zemljišč. odvez. obligac.	104 „ — „
London	120 „ 05 „
Srebro	— „ — „
Ces. cekini	5 „ 68 „
Francoski napoleond.	9 „ 50 1/2 „
Nemške marke	58 „ 50 „

Prodaja knjig po dražbi.

Po dovoljenji mestne okrajne sodnije v Ljubljani bode zapuščenina (knjige) 2. maja t. l. umrlega župnika zgornjetuhinjskega, č. g. Janeza Smole-ta,

24. septembra 1883

od 9. do 12. ure, in če treba, od 3. do 6. ure popoldne pri e. k. notarji dr. Fr. Voku v Križankih, za vsako ceno po dražbi prodana. (2)